

آیا تربیت بدنی مدارس با طرح‌های جدید متحول می‌شود؟

گزارشی از وضعیت تربیت بدنی منطقه ۱۷

گزارشگر: فاطمه خرقانیان

اشاره

برای سیاست‌گذاران در مدارس بسیاری از کشورها اولویت به‌شمار نمی‌آید. قانونی شدن درس تربیت بدنی در ایران، سابقه‌ای طولانی‌تر دارد. مجلس شورای ملی سابق مقرر کرد که روزی یک ساعت در برنامه درسی همه پایه‌های تحصیلی دبستانی و دبیرستانی، درس تربیت بدنی گنجانده شود. اما با تمام این تدابیر، تربیت بدنی، همواره با کمبود معلمان متخصص و امکانات فیزیکی و از همه مهم‌تر کاهش زمان از یک ساعت در روز به دو ساعت در هفته، روبه‌رو بوده است و کمبود معلم متخصص هنوز به چشم می‌خورد. هم‌چنین، امکانات فیزیکی و ابزار و وسایل لازم نیز هیچ‌گاه در حد قابل

در نیمه اول قرن بیستم، شواهد علمی محکمی در ضرورت وجود درس تربیت بدنی در برنامه درسی مدارس ارائه شد که این شواهد خود سنگ زیربنای تربیت «فرد فرهیخته» در تربیت بدنی و شرکت منظم و مادام‌العمر در این فعالیت‌ها را تشکیل می‌دهد.

طبق قوانین یونسکو، از همه کشورها خواسته شده تا با اختصاص جایگاهی شایسته و مهم به تربیت بدنی در نظام آموزشی، تربیت بدنی و ورزش را ارتقا بخشند، اما با وجود حضور تاریخی و شواهد فراوان علمی مبتنی بر تربیت بدنی به عنوان نیاز دانش‌آموزان، هنوز تربیت بدنی

قبول نبوده است.

با وجود این، در سال‌های اخیر، نشانه‌های مثبتی از توجه به اهمیت تربیت‌بدنی مشاهده می‌شود که از جمله آن استخدام ۱۵ هزار نیروی متخصص تربیت‌بدنی و طرح‌شناسی سوم ابتدایی است. به این بهانه، به وضعیت تربیت‌بدنی در منطقه ۱۷ گذری داشته‌ایم و ضمن گفت‌وگو با کارشناسان، به شناخت چالش‌ها و موانع و آسیب‌های موجود طرح‌های جدید تربیت‌بدنی پرداختیم و ضمن نقد و بررسی مشکلات و موانع پیش‌روی توسعه تربیت‌بدنی، به امکانات این منطقه، استعدادها و موفقیت‌های آن نگاهی گذرا داشته‌ایم. در این گزارش، آقای جمشید علی‌یاری، کارشناس مسئول تربیت‌بدنی منطقه ۱۷، با سابقه ۳۰ سال خدمت در آموزش و پرورش، ترانه کریمی کارشناس تربیت‌بدنی منطقه ۱۷ با ۱۸ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش و امیررضا مقربی دانشجوی کارشناسی ارشد گرایش فیزیولوژی تربیت‌بدنی با سه سال سابقه تدریس ورزش، از چالش‌ها و وضعیت تربیت‌بدنی با ما سخن می‌گویند.

کلیدواژه‌ها: تربیت‌بدنی، مدارس، طرح‌شنا، معلم ورزش

طرح شنا، چالش‌ها و موانع

سال تحصیلی گذشته، طرح سبا، به عنوان طرحی ملی، در مدارس سراسر کشور به اجرا گذاشته شد. براساس این طرح، همه مدارس ابتدایی موظف شدند برای دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی آموزش شنا داشته باشند.

از آن‌جا که بعضی مناطق امکانات لازم را برای اجرای این طرح در اختیار نداشتند، سازمان‌های مرتبط نظیر سازمان تربیت‌بدنی موظف شدند در اجرای مناسب این طرح همکاری کنند. کارشناسان تربیت‌بدنی این اقدام را گام مهمی در راستای توسعه ورزش همگانی می‌دانند، اما چون این طرح برای اولین بار اجرا می‌شود، قطعاً در عمل با چالش‌ها و مشکلاتی همراه خواهد بود. شناسایی موانع موجود می‌تواند گام بلندی در جهت دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده این طرح باشد.

آقای علی‌یاری، کارشناس مسئول تربیت‌بدنی منطقه ۱۷، درخصوص مشکلات اجرایی این طرح گفت: «منطقه ما استخر ندارد، لذا مجبور شدیم از استخرهای شهرداری استفاده کنیم. آن‌ها هم با توجه به شناختی که از ما داشتند، پذیرفتند و طرح اجرا شد. اما متأسفانه در پرداخت پول اذیت شدیم، ما هم‌اکنون حدود ۴۵ میلیون تومان بدهکار هستیم. لذا برای سال تحصیلی جدید، با این‌که افتتاحیه طرح شنا اجرا شد، اما هیچ اقدامی نکرده‌ایم تا ببینیم مسئولان چه برنامه‌ای در این باره دارند. بنابراین، مدارس منطقه ۱۷ فعلاً شنا ندارند.»

نگاه کیفی به اجرای طرح ما را وا می‌دارد به چگونگی نحوه آموزش و روند فراگیری دانش‌آموزان نظری بیفکنیم. آقای علی‌یاری با ابراز نارضایتی از روند آموزش می‌گوید: «چون این طرح خیلی سریع اجرا شد، زمان‌بندی دقیقی برای اجرای آن پیش‌بینی نشده بود. مشکل این بود که می‌گفتند زمان

تمرین یک ساعت و ۳۰ دقیقه است. اما در عمل بچه‌ها یک ساعت و یا حتی ۵۰ دقیقه در آب بودند. چون تا بیایند لباس عوض کنند و داخل آب شوند و از آن طرف هم زودتر بیرون بیایند تا نوبت‌های بعدی بتوانند وارد استخر شوند، در عمل وقت مفید شنا کمتر از ساعت پیش‌بینی شده بود. لذا چند باری که من برای بازدید رفتم، دیدم فراگیری بچه‌ها مطلوب نیست.» آقای علی‌یاری برای آن‌که در شرایط موجود کیفیت آموزشی را ارتقا دهد، مدارس منطقه ۱۷ را موظف کرده است هفته‌ای سه جلسه دانش‌آموزان را به استخر ببرند تا فرایند آموزش طی یک ماه تمام شود. وی معتقد است، فراگیری سه جلسه در هفته، بسیار مطلوب‌تر از یک جلسه در هفته است. او برای رفع نقص‌ها و کاستی‌های موجود، تصریح می‌کند: «باید اعتبار را از قبل بپردازند تا ما بتوانیم با استخر قرارداد مطمئنی ببندیم. در آن صورت است که می‌توانیم از استخر مطالبه کیفیت کنیم و بگوییم پس از پایان دوره آموزش، دانش‌آموز از سه سطح مطرح شده در طرح، باید توانایی سطح سه را داشته باشد. اما وقتی مدت‌ها پس از پایان یافتن اجرای طرح، هنوز تسویه حساب نشده است، محقق شدن این ایده چندان ممکن نیست.»

والدین نیازمند توجیه‌اند

ترانه کریمی، کارشناس تربیت‌بدنی منطقه ۱۷، از منظر دیگری چالش‌های موجود طرح سبا را عنوان می‌کند. او که توجه ویژه‌ای به تربیت‌بدنی دختران دارد، می‌گوید:

«برای طرح شنا، بچه‌ها را در ساعات مدرسه به فضایی بردیم که با فضای طبیعی زندگی دانش‌آموز مغایر است. محیط آب است و آب ترس خودش را دارد. از این منظر، از جانب والدین واکنش‌های منفی دیدیم. در همان ابتدای امر، بعضی پدر و مادرها گفتند که ما راضی نیستیم و رضایت‌نامه را امضاء نکردند. بنابراین، بچه‌هایشان هم اصلاً در این طرح شرکت نکردند. حداقل در هر مدرسه دو نفر از این نمونه بودند. در حین اجرای طرح هم بعضی والدین دیگر اجازه ندادند که فرزندشان

سال تحصیلی گذشته، طرح سبا، به عنوان طرحی ملی، در مدارس سراسر کشور به اجرا گذاشته شد. براساس این طرح، همه مدارس ابتدایی موظف شدند برای دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی آموزش شنا داشته باشند

خواهد شد و به مرور آموخته‌ها از یاد خواهد رفت. به نظر شروع کار خوب است، اما باید ببینیم هدف چیست؟! برای رسیدن به هدف، آموزش و پرورش می‌تواند پیش‌بینی کند که در دوران ابتدایی، شنای عمومی آموخته شود و در دوران راهنمایی، کرال سینه به صورت تقریباً حرفه‌ای، تا از بین دانش‌آموزان قهرمان شنا هم به وجود آید. یعنی باید آموزش را دنباله‌دار و هدفمند کنند. فکر می‌کنم در حال حاضر هدف گم شده است.»

کمبود نیروی انسانی هم چنان ادامه دارد

پس از طرح سبنا، استخدام ۱۵ هزار مربی تربیت‌بدنی در سال گذشته، از رخدادهای مهمی است که دربارهٔ ورزش آموزش و پرورش به وقوع پیوسته است. با توجه به این خصیصه که امور تربیت‌بدنی با جذب نیروهای متخصص و سامان‌دهی آنان با اولویت دورهٔ ابتدایی جریان می‌یابد، تأثیر این جریان را بر نیروی انسانی تربیت‌بدنی منطقهٔ ۱۷ و نیز ورزش این منطقه بررسی کردیم.

در جدول، تعداد مدارس، معلمان و دانش‌آموزان منطقهٔ ۱۷ به تفصیل آمده است.

	مدارس		راهنمایی		متوسطه	
	پسرانه	دخترانه	پسرانه	دخترانه	پسرانه	دخترانه
تعداد مدارس	۲۲	۲۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۳
تعداد معلم	۱۱	۶	۱۱	۱۷	۱۴	۹
تعداد دانش‌آموز	۸۲۵۳	۸۵۰۸				

طبق آمار موجود، از ۱۵ هزار استخدام سال گذشته، ۱۱ مربی خانم و ۲ مربی آقا به منطقهٔ ۱۷ تعلق گرفتند. در نتیجه، اگر این افزایش نیرو با آمار موجود در جدول تطبیق داده شود، حاصل آن است که ۱۰ مدرسهٔ پسرانه، هم‌چنان بدون معلم تربیت‌بدنی باقی می‌ماند. هم‌چنین، پایه‌های اول تا سوم ابتدایی دخترانه و پسرانه، هیچ‌کدام مربی تربیت‌بدنی ندارند. آقای علی‌یاری در خصوص نیروهای تربیت‌بدنی منطقهٔ ۱۷ می‌گوید:

«نیاز ما در پایه‌های چهارم و پنجم پسرانه، ۹۲ کلاس یعنی ۱۸۴ ساعت و در پایهٔ اول تا سوم دخترانه، ۲۸۸ ساعت و پایهٔ اول تا سوم پسرانه ۲۴۲ ساعت است. با توجه به این که پایهٔ همهٔ موفقیت‌ها در ورزش، از دورهٔ ابتدایی گذاشته می‌شود، اگر وزیر محترم آموزش و پرورش جا بیندازد که نیروی متخصص تربیت‌بدنی برای مدارس در نظر بگیرند، ما می‌توانیم از نظر ورزشی پیشرفت قابل توجهی داشته باشیم. از مهم‌ترین اقدامات در ورزش ابتدایی، استعدادیابی است، تا با شناسایی افراد با استعداد و تعلیم آنان، ورزشکارانی آب‌دیده تربیت کنیم. اما وقتی نیروی کافی در پایهٔ ابتدایی نداریم،

شنا را ادامه دهد، مثلاً اگر دانش‌آموزی سرما خورده، یا چیزی به گوش خانواده رسیده بود، این باعث می‌شود اجازه ندهند کودکشان در کلاس‌ها شرکت کند.»

وی مشکل دیگر این طرح را تداخل آن با ساعت آموزشی دانش‌آموزان می‌داند و خاطر نشان می‌کند: «به ما گفته بودند که چون این طرح ملی است، سرعت اجرای آن مهم است. لذا بعضی از جوانب کار جامع‌سنجیده نشده است. مثلاً ما مدرسه‌ای داشتیم که هفت صبح بچه‌ها را می‌آورد مدرسه و تا یک ربع به هشت که می‌خواستند سوار ماشین شوند و به استخر روند، به آنان آموزش می‌داد تا از درس عقب نمانند. لذا چون این طرح در ساعت درسی بچه‌ها بود، مطمئناً بچه‌ها در زمینهٔ آموزش با مشکلاتی مواجه شده‌اند؛ چون ضریب هوشی دانش‌آموزان یکسان نیست و مطمئناً موقع امتحان فشارهایی به آن‌ها وارد شده است.»

خانم کریمی با اشاره به نکات مثبت این طرح، ایجاد علاقه و انگیزه نسبت به فراگیری شنا را از مزایای آن می‌داند و می‌افزاید: «این طرح در کل خوب بود. می‌خواستند بچه غوطه‌وری داشته باشد که من مطمئنم اکثر بچه‌ها آموزش غوطه‌وری دیدند. هم‌چنین، بچه‌ها و والدینشان نسبت به این رشته علاقه پیدا کردند و بعضی تابستان آن را دنبال کردند.»

کیفیت عنصری فراموش شده!

امیررضا مقربی، دبیر ورزش دورهٔ ابتدایی، با یادآوری این نکته که سال‌ها در سطح ورزش آموزش و پرورش و مدارس، حرکتی دیده نمی‌شد، اجرای این طرح را پایه‌ریزی مناسبی برای توسعهٔ ورزش عمومی و در جهت آیندهٔ ورزش حرفه‌ای کشور می‌داند و می‌افزاید:

«متأسفانه در اجراء موضوعاتی خیلی سطحی دیده می‌شود، به‌طور مثال، در طرح شنا، تعادل و تناسبی بین یادگیرنده و یاددهنده وجود نداشت و این معضل، کیفیت آموزش را کاهش داد. زمان آموزش هم کافی نبود. دیگر این که معلم ورزش‌هایی که باید به عنوان مربی آموزش دهند، شاید تخصص‌های لازم را نداشتند و نگاه عمومی‌گرایی است، لذا این موارد باعث شد تا از نظر کیفی، کار چندان قابل قبول اجرا نشود.

وی با تأکید بر این که با بیان هر طرح، ما باید هدفی روشن داشته باشیم و پل‌های مشخصی را برای حصول به هدف مهیا سازیم، در خصوص محقق شدن اهداف طرح شنا، تصریح می‌کند: «نکتهٔ مهم این است، دانش‌آموزی که شنا را به عنوان ورزش پایه یاد گرفته، رها نشود. اگر تمرین نداشته باشد و فراگیری شنا در بقیهٔ فصول سال ادامه نیابد، مطمئناً پیشرفت متوقف خواهد شد»

دانش‌آموزی که شنا را به عنوان ورزش پایه یاد گرفته، رها نشود. اگر تمرین نداشته باشد و فراگیری شنا در بقیهٔ فصول سال ادامه نیابد، مطمئناً پیشرفت متوقف خواهد شد

**بودن یا نبودن کتاب درسی
تربیت بدنی، از موضوعاتی است که
همواره مورد بحث و بررسی قرار
گرفته است؛ موضوعی مورد توجه
و حساسیت معلمان ورزش**

تقلیل یافته‌اند، خودم و خانم کریمی کارشناس دختران. همین‌طور که سال به سال کارشناسان حذف شدند، نظارت هم کاهش یافت.»

کتاب درسی تربیت بدنی

بودن یا نبودن کتاب درسی تربیت بدنی از موضوعاتی است که همواره مورد بحث و بررسی قرار گرفته است؛ موضوعی مورد توجه و حساسیت معلمان ورزش.

آقای علی یاری وجود کتاب تربیت بدنی را بهتر از نبودنش می‌داند و می‌افزاید: «با وجود کتاب تربیت بدنی، معلم می‌داند طبق چه اصولی باید پیش رود و بنابراین برنامه دارد. دانش‌آموز هم می‌داند طبق همان برنامه باید کار کند و این توقع را ندارد که حتماً باید فوتبال بازی کند. چون اگر بخواهیم پسرها را به حال خود رها کنیم، در این منطقه، اکثراً می‌خواهند فوتبال بازی کنند.»

امیررضا مقربی، دبیر تربیت بدنی نیز، با تأیید دیدگاه‌های آقای علی یاری، خاطر نشان می‌کند: «من معتقدم، اگر کتاب تربیت بدنی حتی به عنوان درسی یک واحدی تدریس شود و

استعدادیابی با مشکل جدی مواجه می‌شود. از دیگر سو، مربی خوب داشتن یکی از عوامل تأثیرگذار در تربیت تیم‌ها و برای مسابقات نیز هست.

برای این که تیم‌های ورزشی منطقه پیشرفت کنند، به مربی ماهری نیاز داریم تا زمان بگذارد، استعداد را بشناسد و با بچه‌ها کار کند. اما ما در منطقه از این نوع نیروها بسیار کم داریم. چرا که چنین مربی متخصصی هزینه بالایی مطالبه می‌کند. در واقع توانایی ما در پرداخت هزینه، با دستمزد یک مربی توانمند، هم‌خوانی ندارد. چون یک مربی این‌طور فکر می‌کند که اگر یک تیم باشگاهی داشته باشد، نیاز نیست کار خاصی انجام دهد. فقط بالای سر تیم است و آن را به چند مسابقه می‌برد، اما درآمد او در مقایسه با درآمد مربی ما، شاید ۸ به ۱ است. لذا میل مربیان به همکاری پایین است، مگر کسانی که واقعاً علاقه‌مند هستند. مثلاً خودم در والیبال با آقای تاج‌داری که سالیان سال است مربی است کار می‌کنیم و موفق هستیم.»

وی هم‌چنین با اشاره به این که در اداره هم نیروهای مرتبط با تربیت بدنی را کم می‌کنند و این به کاهش نظارت مسئول منجر شده است، می‌افزاید: «من به عنوان مسئول تربیت بدنی، یک عامل اجرایی هم شده‌ام. خودم حتماً باید پای رایانه بنشینم، جدول بکشم، آمار درآورم و برنامه بنویسم. در صورتی که این کار را باید کارشناسان من انجام دهند. زمانی من حدود ۶-۷ کارشناس داشتم که الآن به دو کارشناس

تربیت بدنی منطقه ۱۷، برای شناسایی و تربیت نیروهای مستعد ورزشی، استعدادیابی را در دستور کار خود دارد. در این راستا، برخی رشته‌های ورزشی، در منطقه یک انجمن دارند که مسئول آن، استعدادیابی هم می‌کند

تئوری‌های ورزشی را بیاموزد، می‌تواند خیلی مفید باشد. چون نظام آموزش و پرورش کتاب‌محور و معلم‌محور بوده است. و اگر بخواهیم ورزش را به عنوان درس جا بیندازیم، حتماً باید کتاب درسی داشته باشیم تا بچه‌ها به سمت یادگیری «علم ورزش» و با جدیت، سوق داده شوند. آن‌ها باید بدانند رشته ورزشی که معلم می‌خواهد با آن‌ها کار کند، از نظر علمی چه تعریف، قوانین و شرایطی دارد تا در نهایت با زمینه‌دانشی مناسب وارد عمل شوند.»

طرح درس باید منعطف باشد

آیا داشتن طرح درس برای معلم تربیت‌بدنی ضروری است؟ آیا می‌توان طرح درسی واحد را برای تمام مناطق تهران و یا سراسر کشور تجویز کرد؟ در این باره، دیدگاه‌های گوناگونی مطرح است. امیررضا مقربی، کارشناس ارشد تربیت‌بدنی و مربی ورزش، بر این باور است که برای تهیه طرح درس باید بومی‌سازی صورت گیرد. در واقع، طرح درس براساس شرایط محیطی قابل انعطاف باشد. وی در این خصوص می‌گوید: «منطقه ۱۷ شرایطی دارد که پسرها اکثراً عاشق فوتبال هستند. بچه‌ها در خانواده‌ها از امکانات کمی بهره‌مندند و اکثر آنان در کوچه‌ها فقط گل کوچک بازی می‌کنند. از رشته‌های دیگر ورزشی، اصلاً سررشته ندارند و اگر معلم در ساعت ورزشی، درسی غیر از فوتبال بدهد، با مقاومت سخت بچه‌ها مواجه خواهد شد. در حالی که شرایط در شمال شهر تهران متفاوت است. بچه‌های شمال شهر بیشتر مایلند بسکتبال، والیبال، شطرنج و تنیس و گلف بازی کنند. شاید یک علت به خاطر سالن‌های مجهزی باشد که آن‌جا وجود دارد. معلم ورزش، بچه‌ها را داخل سالن‌هایی با امکانات مجهز می‌برد و بچه‌ها هم این آموزش را می‌پذیرند. اما ما فقط یک حیاط ورزش محدود داریم. البته شایان ذکر است، وقتی ما طرح «طناب‌ورز» را شروع کردیم، بچه‌ها همه مقاومت کردند. می‌گفتند وقت ما را بابت طناب‌زنی نگیرید. اما کم‌کم علاقه‌مند شدند. الان گرم کردن، آموزش تکنیک‌های پایه و کشش‌ها را با طناب انجام می‌دهیم و نیم ساعت هم در کنارش فوتبال بازی می‌کنند. لذا طرح درس باید انعطاف‌پذیر باشد تا هم ما به اهدافمان برسیم و هم به علاقه‌های بچه‌ها توجه شود.»

استعدادیابی در منطقه ۱۷

پس از طرح چالش‌های مطرح در رشته تربیت‌بدنی، نگاهی به وضعیت این رشته در منطقه ۱۷ و راهکارهای آنان برای توسعه ورزش می‌اندازیم. تربیت بدنی منطقه ۱۷، برای شناسایی و تربیت نیروهای مستعد ورزشی، استعدادیابی را در دستور کار خود دارد. در این راستا، برخی رشته‌های ورزشی، در منطقه یک انجمن دارند که مسئول آن استعدادیابی هم می‌کند. این انجمن‌ها در دو بخش دختران و پسران، در رشته‌های فوتسال، والیبال، بسکتبال، هندبال و آمادگی جسمانی فعال هستند. مسئول هر انجمن با توجه به برنامه‌ریزی‌هایی که انجام می‌دهد، در سطح مدارس فراخوان می‌دهد. سالن در اختیار می‌گیرد و در آن‌جا افراد مستعد را شناسایی می‌کند. گاهی هم مسئول انجمن، خود به مدارس می‌رود و افراد را شناسایی می‌کند. پس از شناسایی، افراد برگزیده به کانون ورزشی دعوت می‌شوند تا آموزش‌های متناسب با رشته مرتبط به آن‌ها داده شود. پس از مدتی، این افراد عضو تیم منطقه می‌شوند تا در مسابقات تهران شرکت کنند.

مسابقات آموزشگاهی، عنصر پیشرفت

با وجود آن که منطقه ۱۷ از نظر وسعت و جمعیت جزو مناطق کوچک تهران است، اما همواره در مسابقات تهران، مقام‌هایی را به خود اختصاص می‌دهد. موفقیت این منطقه در رشته‌هایی نظیر والیبال و فوتسال بسیار است. آقای علی یاری علت این موفقیت را برگزاری مسابقات آموزشگاهی می‌داند و خاطر نشان می‌کند: «این مسابقات صددرصد مفید هستند. تا زمانی که دانش آموز درگیر مسابقه نشود، آبدیده نمی‌شود. فرد حتماً باید میدان ببیند، به راحتی در مسابقات سنگین بازی کند، آن قدر بازاد و زمین بخورد تا به بازیکنی خوب و کامل تبدیل شود. ما سال‌های گذشته مسابقات بین مدارس داشتیم که از بین آن‌ها اعضای تیم را انتخاب و در مسابقات شهر تهران شرکت می‌کردیم. با همین روش، در رشته فوتسال و هندبال مقام کسب کردیم. تیم فوتسال راهنمایی پسرانه مقام دوم و متوسطه مقام سوم را کسب کرد. در رشته هندبال هم دانش آموزان متوسطه، رتبه اول، ابتدایی رتبه دوم و راهنمایی مقام چهارم را کسب کردند. حتی گاهی در رشته‌هایی مثل شطرنج و پینگ‌پنگ که بچه‌های شمال شهر بیشتر کار می‌کنند، هم مقام می‌آوریم.»

وی با تأکید بر این که تمام بازیکنان تیم‌های ملی، روزی دانش آموز بودند و از این مسابقات شروع کردند و به موفقیت رسیدند، می‌افزاید: «در حال حاضر، چند تن از بازیکنان تیم والیبال از دانش آموزان سابق من هستند که از مینی والیبال شروع کردند. مثلاً علیرضا نادری کاپیتان تیم ملی و مهدی بازارگر، سال ۷۵ در سالن شهید منافی‌زاده، عضو مدرسه المپیک والیبال بودند و زیر نظر بنده، آقای شهبازی، آقای هوتن و آقای خسرو تمرین می‌کردند. از همین جا توانستند به تیم‌های باشگاهی و در نهایت تیم ملی راه یابند. دیگر بازیکن تیم ملی، بابک فیاضی، را در همین مسابقات آموزشگاهی شناختم. لذا اگر مسابقات آموزشگاهی با قدرت اجرا شود، افراد توانمند شناسایی و تربیت می‌شوند و در نهایت کار به شکل‌گیری تیم ملی قدرتمندتری منجر خواهد شد.»

آقای علی یاری با ابراز تأسف از این که امسال ابلاغ اعتباری برای برگزاری مسابقات آموزشگاهی داده نشده است، یادآور می‌شود: «ما هنوز در خصوص مسابقات سال گذشته بدهکار هستیم و چون امسال هم ابلاغ اعتباری نداشتیم، مجبور شدیم برای آماده‌سازی تیم‌ها، افراد را از طریق فراخوان دعوت کنیم. من شخصاً از این موضوع خیلی نارحتم. اما منتظریم ببینیم آیا مسئولان بالاتر، برای حل این مشکل فکری می‌کنند یا نه.»

ثبات در مدیریت

ثبات در مدیریت از جمله مزیت‌های تربیت‌بدنی منطقه

۱۷ است. آقای علی یاری، از سال ۷۵ تاکنون به مدت ۱۵ سال به عنوان مسئول تربیت بدنی منطقه، مشغول به کار است. وی در خصوص مزایای این ثبات می‌گوید: «ثبات باعث می‌شود تا رشته کار دست مسئول باشد. چون مدیر بر تمام امور واقف است و می‌تواند نظارت کافی داشته باشد. به جز من، آقای طاهری مسئول تربیت بدنی منطقه ۱ و آقای مرادی، از جمله موارد ثبات مدیریت در پست مسئول تربیت بدنی هستند.»

وی در رابطه با افزایش امکانات ورزشی طی سال‌های مدیریت خود تصریح می‌کند: «وقتی من به منطقه ۱۷ آمدم، مرحوم حاج نصیری (مسئول سابق تربیت بدنی منطقه ۱۷) از سال ۶۸ کلنگ سالن ورزشی معلم را زده بود. من از سال ۷۵ تا ۷۸ دوندگی کردم تا این سالن را تحویل گرفتم. طی آن سه سال، ما از سالن تربیت‌بدنی چمران استفاده می‌کردیم. مجموعه معلم، زمین چند منظوره‌ای برای فوتسال، والیبال، بسکتبال، هندبال و سالن‌های مجزای کشتی، رزمی و بدن‌سازی دارد. این سالن به‌صورت اجاره‌ای به بخش خصوصی واگذار شده است و دانش آموزان می‌توانند با تخفیف ویژه، از آن‌ها استفاده کنند. در این مجموعه، کلاس‌های آموزشی فوتسال، کشتی، تکواندو و والیبال برقرارند.»

پس از سالن معلم، سه سالن دیگر احداث کردیم. سالن شهبازی فر، یک سالن چندمنظوره فوتسال، والیبال، بسکتبال و هندبال است که سه روز به دختران و سه روز به پسران اختصاص دارد. این سالن را در فضایی خالی بین دو حیاط مدرسه رسالت و پیام اسلام احداث کردیم. دو سالن دیگر، سالن همتی و سالن شهید مجتهدی هستند که داخل حیاط مدرسه جهاد واقع شده‌اند و مدارس دیگر نیز از آن استفاده می‌کنند. آن زمان که من به این منطقه آمدم، حدود ۱۲۰ هزار دانش آموز داشتیم که الان به حدود ۳۷ هزار رسیده است. یعنی جمعیت کمتر و امکانات بیشتر شده است. این در نهایت به بهبود وضعیت تربیت بدنی منطقه منجر می‌شود.»

ورزش دختران نیازمند توجه بیشتر!

رشد قابل توجه امکانات طی سال‌های گذشته، هم‌چنان پاس‌خگوی نیازهای موجود دانش‌آموزان نیست. این سخنی است که خانم کریمی، کارشناس تربیت بدنی دختران به آن اشاره دارد. در واقع، فرهنگ آپارتمان‌نشینی و به تبع آن، فقر حرکتی

امیررضا مقربی، کارشناس ارشد تربیت بدنی، بزرگ‌ترین مشکل تربیت بدنی را تلقی نکردن این درس به عنوان درسی مجزا از سایر دروس می‌داند

برخی از والدین اگر فرزندشان چاقی مفرط داشته باشد و بقیهٔ درسش بالا باشد، توقع دارند معلم ورزش نمرهٔ این دانش آموز را ۲۰ دهد تا معدلش خراب نشود

ایجاد شده در نسل امروز، لزوم توسعهٔ ورزش و افزایش تحرک در ساعت درسی تربیت بدنی را دوچندان می‌کند. این در حالی است که مدارس هم‌چنان فضای کافی را برای

تحرک دانش‌آموزان در اختیار ندارند. خانم کریمی با تأکید بر نکات یادشده می‌افزاید: «اولین نیاز ورزش، فضای ورزشی است، در حالی که وقتی نوسازی صورت می‌گیرد، از فضای باز مدرسه کم می‌شود و این یعنی از تحرک کم می‌شود. امروز ما سخن از حرکات اصلاحی به میان می‌آوریم، در حالی که لازمهٔ آن هم داشتن فضای مناسب برای تحرک است. تعداد محدودی از مدارس دخترانهٔ منطقهٔ ۱۷ فضای مناسب را برای حرکت دارند. فضای کانون‌های ما نیز ناکافی است. مثلاً سالن‌های فر فقط سه روز در اختیار ماست، که در این سه روز هم باید کانون آموزشی بگذاریم تا نیروی مسابقات را کامل کنیم؛ هم فراخوان و مسابقات را اجرا کنیم و هم زمان تمرین برایشان بگذاریم تا به مسابقات تهران اعزام شوند. بعضی مناطق خودشان می‌توانند منابع مالی مورد نیاز را تأمین کنند، اما به نظر من نگاه آموزش و پرورش و اداره از لحاظ تأمین اعتبار باید به مناطقی نظیر منطقهٔ ۱۷ به‌گونه‌ای دیگر باشد. زیرا ما از همه جهت تحت فشار هستیم و نمی‌توانیم چنین منابعی را تأمین کنیم.»

وی با تأکید بر این‌که دختران ما بیش از پسران از فقر حرکتی رنج می‌برند، خواستار قائل شدن تبعیض مثبت برای دختران در استفاده از امکانات ورزشی منطقه شد و تصریح کرد: «پسرها می‌توانند فعالیت‌های اولیهٔ حرکتی را در کوچه و خیابان داشته باشند، اما دخترها به دلیل نگاه‌های موجود، اصلاً چنین امکانی را ندارند. چند سال پیش، وقتی ما برای مسابقات طناب‌زنی دورهٔ راهنمایی آماده می‌شدیم، دانش‌آموز دختری داشتیم که بلد نبود لی بزند. این در حالی است که از نگاه علمی و دانشگاهی، در ۴ تا ۶ سالگی و حتی زودتر، بچه باید تک‌پا پریدن را یاد بگیرد، اما دانش‌آموز ۱۲ سالهٔ ما هنوز بلد نبود. دختران ما همان مادران فردا هستند که در آینده با ضعف‌های عضلانی، کمردرد و بیماری‌های ناشی از فقر حرکتی مواجه خواهند شد. ما می‌توانیم به‌طور مثال استفاده از سالن‌های ورزشی را ۴۰ درصد به پسران و ۶۰ درصد به دختران اختصاص دهیم تا اندکی کمبودهای موجود جبران شود. هم‌چنین، وظیفه داریم برای والدین این اطمینان خاطر را فراهم آوریم که مکان‌هایی که دخترانشان را برای ورزش می‌فرستند، امن است،

تا موانع پیش‌رو برداشته شود.

پدر - مادر، ورزش را باور کنید...

ناکافی بودن امکانات، تنها مشکلی نیست که پیش روی توسعهٔ ورزش و نهادینه شدن آن قرار دارد. تعصب‌های سنتی نسبت به دختران، تلقی نکردن تربیت بدنی به عنوان یک درس و ناکافی بودن ساعت این درس، از جملهٔ مشکلات هستند. خانم کریمی، منطقهٔ ۱۷ را منطقه‌ای متشکل از خانواده‌های سنتی می‌داند که برای رفت‌وآمد دختران و شرکت آنان در باشگاه‌های ورزشی تعصب بسیار دارند. وی می‌افزاید: «دختران این منطقه با محدودیت‌های فراوانی مواجه هستند. خانواده‌ها به راحتی با شرکت دختران در کلاس‌ها موافقت نمی‌کنند. گاه پسر ابتدایی خود را جلوی سالن ورزشی می‌فرستند تا خواهر راهنمایی‌اش را به منزل ببرد. این محدودیت‌ها موجب می‌شود دختران کمتر به سمت ورزش بروند.»

امیررضا مقربی، بزرگ‌ترین مشکل را تلقی نکردن درس ورزش به عنوان درسی مجزا از سایر دروس می‌داند و می‌افزاید: «متأسفانه، چون طی سال‌ها، دورهٔ ابتدایی کمتر معلم ورزش داشته و یا اصلاً نداشته، هم‌چنان که پایه‌های اول تا سوم هم‌اکنون معلم ورزش ندارد، خانواده و بچه‌ها کمتر ورزش را به عنوان درسی مستقل می‌پذیرند. در این میان، ما بیشترین مشکل را با خانواده‌ها داشتیم. آن‌ها معتقدند، ورزش درسی فرعی است که بود و نبودش فرقی ندارد. در حالی که ۴۰ تا ۵۰ درصد دانش‌آموزان هر کلاس BMA مناسب ندارند. یعنی نسبت شاخص تودهٔ چربی آن‌ها با سن و وزنشان متناسب نیست، بلکه بیشتر است و شاید در برخی نامتعارف باشند. این زنگ خطری است و نشان می‌دهد نه خانواده‌ها کار می‌کنند و نه جامعه روی این بحث تأکید دارد و اگر به همین نحو ادامه پیدا کند، ما از لحاظ جسمانی جامعهٔ جوان ناسالمی خواهیم داشت.»

نقش بی‌بدیل معلم ورزش

برخی از والدین اگر فرزندشان چاقی مفرط داشته باشد و بقیهٔ درسش بالا باشد، توقع دارند معلم ورزش نمرهٔ این دانش‌آموز را ۲۰ دهد تا معدلش خراب نشود. آقای مقربی با بیان نکات مطرح شده می‌افزاید: «این جملهٔ «معدل فرزندم خراب نشود»، همیشه آزاردهندهٔ معلمان ورزش است. آن‌ها بیش از حد اصرار می‌کنند که کارنامهٔ بچهٔ ما خراب نشود تا بتواند مدرسهٔ نمونه مردمی ثبت‌نام کند. این نشان می‌دهد که دید اولیا عوض نشده و گواه آن است که ما معلمان ورزش، کار سختی پیش رو داریم. اقدامات آموزش و پرورش در جذب ۱۵ هزار نیروی متخصص تربیت بدنی و نیز طرح شنا و طناب‌زنی، نشان می‌دهد که قرار است نگاه به تربیت بدنی، تخصصی‌تر و علمی‌تر شود. لذا

نگرش مثبت نسبت به تربیت بدنی و توسعه ورزش همگانی، نشانه‌ای است که از دورنمای نگاه مسئولان آموزش و پرورش به چشم می‌خورد

و اقدامی جدی برای رفع آن صورت گیرد. هم‌چنین، به نظر می‌رسد که مربیان تربیت بدنی تصویر روشنی از غایت این مسیر ندارند. مربی ورزش دقیقاً نمی‌داند که دانش‌آموز باید به کجا رود و هدف نهایی طرح چیست؟ و چون آن کس که کاروان توسعه ورزش را به سرمنزل مقصود می‌رساند، مربی ورزش است، ضرورت دارد که خود بیش از سایرین نسبت به اهداف طرح توجه باشد. از دیگر سو، به نظر می‌آید توسعه، ترویج و نزع تربیت بدنی نیازمند ارتقای آگاهی‌های اجتماعی و توسعه فرهنگ ورزش همگانی است که نیاز والدین به آگاهی‌بخشی، بیش از سایر اقشار جامعه احساس می‌شود.

در این چالش پیش‌برده، هیچ نقطه عطفی در قدرت معلم تربیت‌بدنی برای تغییر دیدگاه خانواده‌ها دیده نخواهد شد. هم‌چنین، با توجه به کمبود امکانات، ابزار و تجهیزات که از سالیان دیرین، سخن از آن به میان می‌آید، همواره معلمان خلاق، مدیرانی مبتکر و متخصصانی با انگیزه بوده‌اند که گرهای کور تربیت بدنی را با اندیشه‌های ابتکارآفرین خود گشوده‌اند. لذا به نظر می‌رسد، برای توسعه و ترویج ورزش همگانی، بیش از پیش نیازمند توجه، حمایت و آموزش پیش‌قراولان عرصه تربیت بدنی هستیم؛ آموزشی پیوسته و به‌روز برای «مربیان تربیت بدنی».

نقش و ابتکار معلم ورزش در پیش‌برد این نگاه و توجه اولیه و تبیین چرایی ضرورت ورزش، نقشی بی‌بدیل و غیرقابل انکار است. این معلم ورزش است که باید به کمک نظام آموزش و پرورش بیاید تا با حمایت یکدیگر، اهداف تربیت‌بدنی را محقق بسازیم و ضرورت ورزش را جا بیندازیم.

معلم ورزش تنهاست!

دیدگاه سنتی نسبت به ورزش، تنها به خانواده‌ها محدود نمی‌شود، بلکه این نگاهی است که ناباورانه میان همکاران آموزش و پرورش مشاهده می‌شود. امیررضا مقربی در این باره می‌گوید: «ما برای مهندسی ورزش که آموزش و پرورش انجام داده است، به تعامل و همکاری همه نیروهای آموزش و پرورش نیازمندیم. اما متأسفانه، با نگاه سنتی نسبت به ورزش بین همکاران، مدیران مناطق، مدیران مجتمع‌های آموزشی و معلمان محترم مواجهیم. معلمان متخصصی که سال گذشته جذب شده‌اند، تنها هستند و ابزار کارشان ناقص است. امکانات ندارند و با آن‌ها همکاری خوبی صورت نمی‌گیرد. آن‌چه در آموزش و پرورش رخ داده، جهادی ورزشی است که به تغییر نگرش همه نیروها و همکاری تمام دل‌سوزان آموزش و پرورش نیاز دارد.»

کوتاه، کوتاه‌تر از همیشه!

کوتاه بودن ساعت درس تربیت بدنی مشکلی است که از دیرباز محل شکایت معلمان ورزش بوده است. آقای علی‌یاری با اشاره به این مشکل یادآور می‌شود: «اگر می‌خواهیم ورزش توسعه پیدا کند، باید ساعت ورزش از دو ساعت به چهار ساعت ارتقا یابد. گرچه از همین دو ساعت، یک ساعت و ده دقیقه مفید هم نداریم. خصوصاً که مدارس پنج روزه شده‌اند و در چنین موقعیت‌هایی، فشار کاهش ساعت، به درس تربیت بدنی می‌آید.» خانم کریمی معتقد است دانش‌نیروهای متخصص باید به روز شود. او می‌افزاید: «ما باید شرایط و امکانات لازم را برای دوره‌های بازآموزی و ضمن خدمت فراهم کنیم تا معلمان با قوانین جدید آشنا شوند. وقتی سطح دانش مربی بالا رود، بچه‌ها هم با علم ورزش آشنا می‌شوند و بستر مناسب برای توسعه ورزش فراهم می‌شود.»

آموزش معلمان، یک ضرورت اجتماعی

نگرش مثبت نسبت به تربیت بدنی و توسعه ورزش همگانی، نشانه‌ای است که از دورنمای نگاه مسئولان آموزش و پرورش به چشم می‌خورد؛ این تغییر نگرش نسبت به گذشته جای بسی تقدیر دارد، اما با توجه به مشکلاتی جدی که در اجرای طرح دیده شد، می‌توان گفت که در اولین مرحله، این طرح پذیرفتنی است، مشروط بر آن که آسیب‌شناسی صحیحی نسبت به طرح